

Ελληνικές Τράπεζες: Το παρελθόν, το παρόν & το μέλλον

Γκίκας Α. Χαρδούβελης

Πρόεδρος, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος & Ελληνική Ένωση Τραπεζών

Media Event, ΕΕΤ, 14 Νοεμβρίου, 2024

Ελληνικές Τράπεζες: Το παρελθόν, το παρόν & το μέλλον

I. Το μέγεθος του τραπεζικού τομέα

II. Το παρόν σε αντιδιαστολή με το πρόσφατο παρελθόν

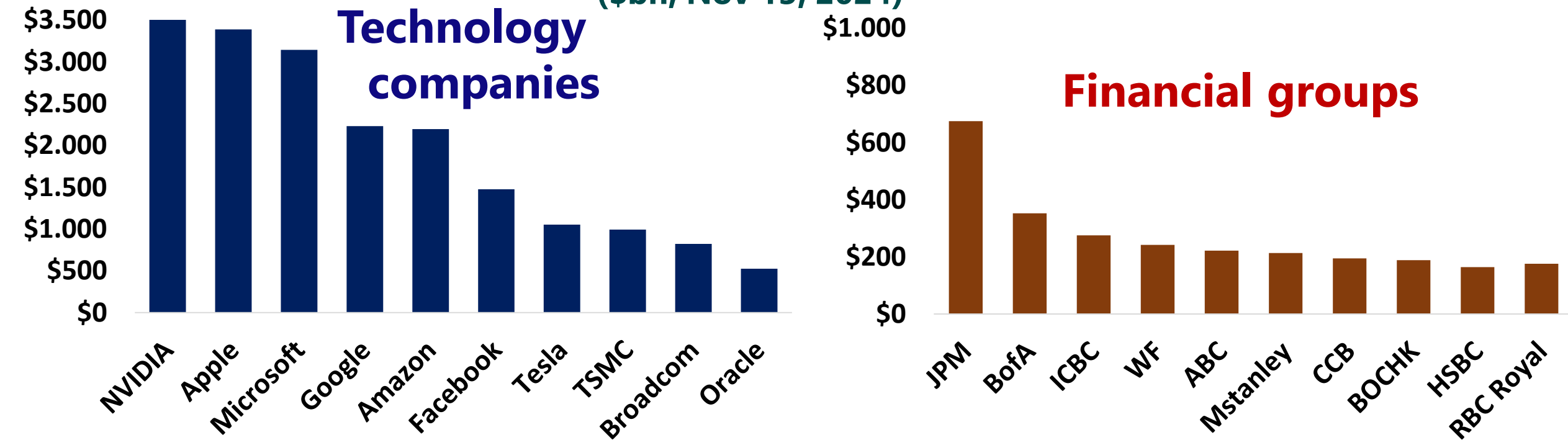
III. Μελλοντικές προκλήσεις

I. Διεθνώς, οι τράπεζες είναι μικρές σε σχέση με τις εταιρίες τεχνολογίας

- ❑ Η κεφαλαιοποίηση των τραπεζών αποτελεί ένα κλάσμα της κεφαλαιοποίησης των εταιριών πληροφορικής.
- ❑ Ωστόσο, οι τράπεζες ασκούν μεγάλη επιρροή στην οικονομία λόγω του υψηλότερου βαθμού μόχλευσης και της πολύπλευρης παρουσίας τους.

Market capitalization

(\$bn, Nov 13, 2024)

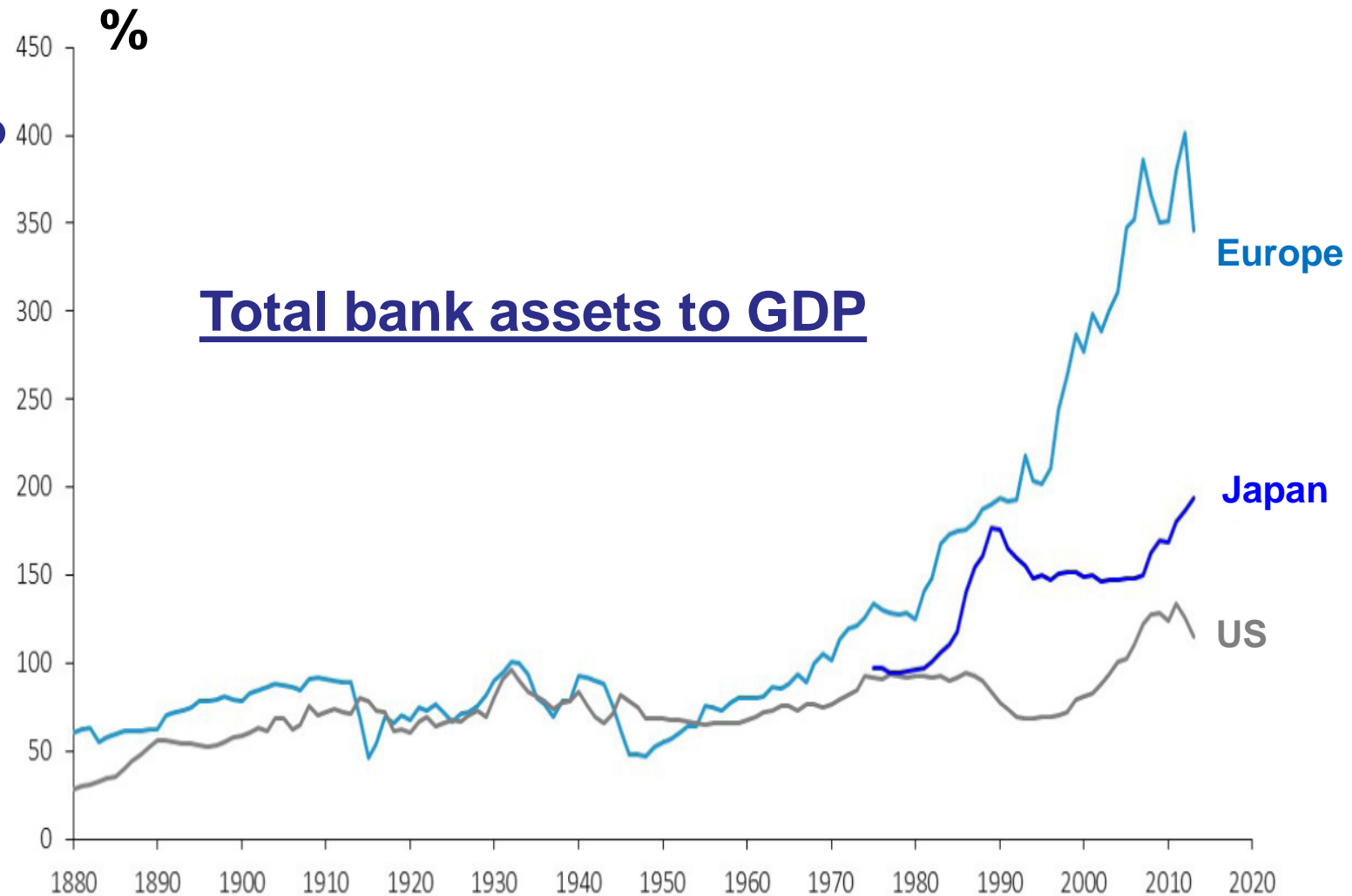
Source : Bloomberg

I. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν μικρότερη κεφαλαιοποίηση από τις αμερικανικές

I. Σήμερα η Ευρώπη – σε αντίθεση με τις ΗΠΑ – είναι μια τραπεζοκεντρική οικονομία

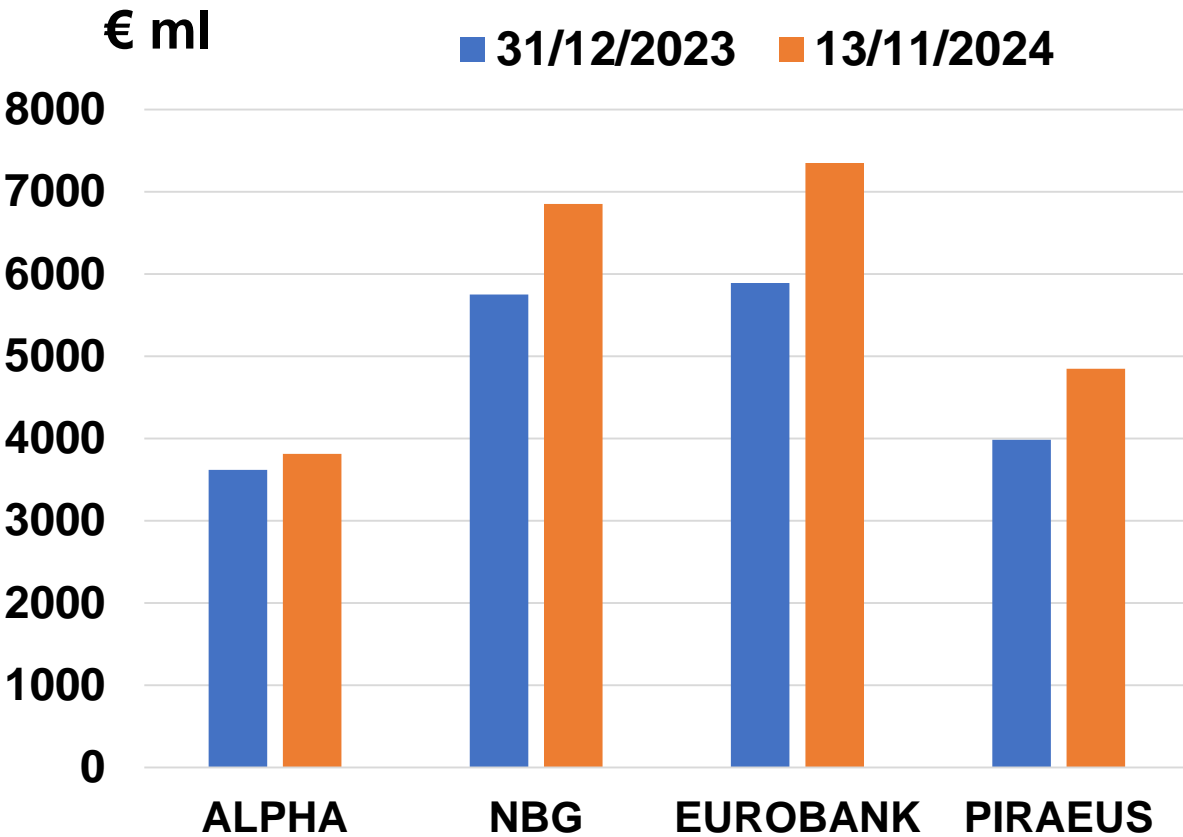
- ❑ Αν και οι μεγαλύτερες σε κεφαλαιο-ποίηση τράπεζες βρίσκονται στις ΗΠΑ, Ενεργητικό τραπεζών/ΑΕΠ ~400% στην Ευρώπη, ~ 200% στην Ιαπωνία, ~100% στις ΗΠΑ.
- ❑ Τα δεδομένα έχουν αλλάξει με την πάροδο του χρόνου.
 - Έως τη δεκαετία του 1960, Ενεργητικό τραπεζών/ΑΕΠ ~70% σε Ευρώπη και ΗΠΑ.
 - Έκτοτε υπάρχει απόκλιση.
 - Στα τέλη της δεκαετίας του 1980: ~180% του ΑΕΠ σε Ευρώπη & Ιαπωνία.

Source: Langfield and Pagano (2015),
EC The future of European competitiveness (Sept 2024)

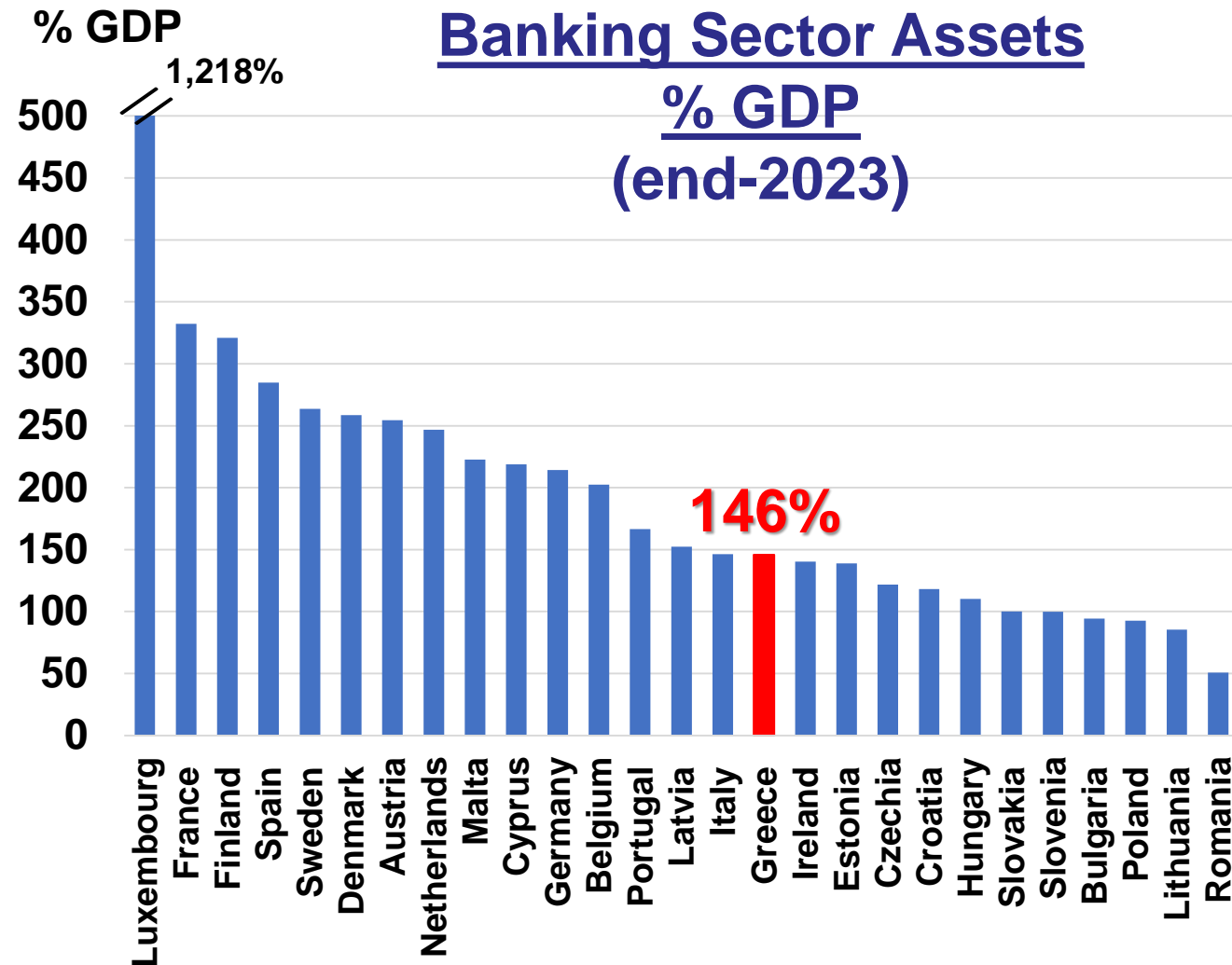
I. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι μικρό σε σχέση με το ευρωπαϊκό

Greek Systemic Banks Market Capitalization

Source: Bloomberg

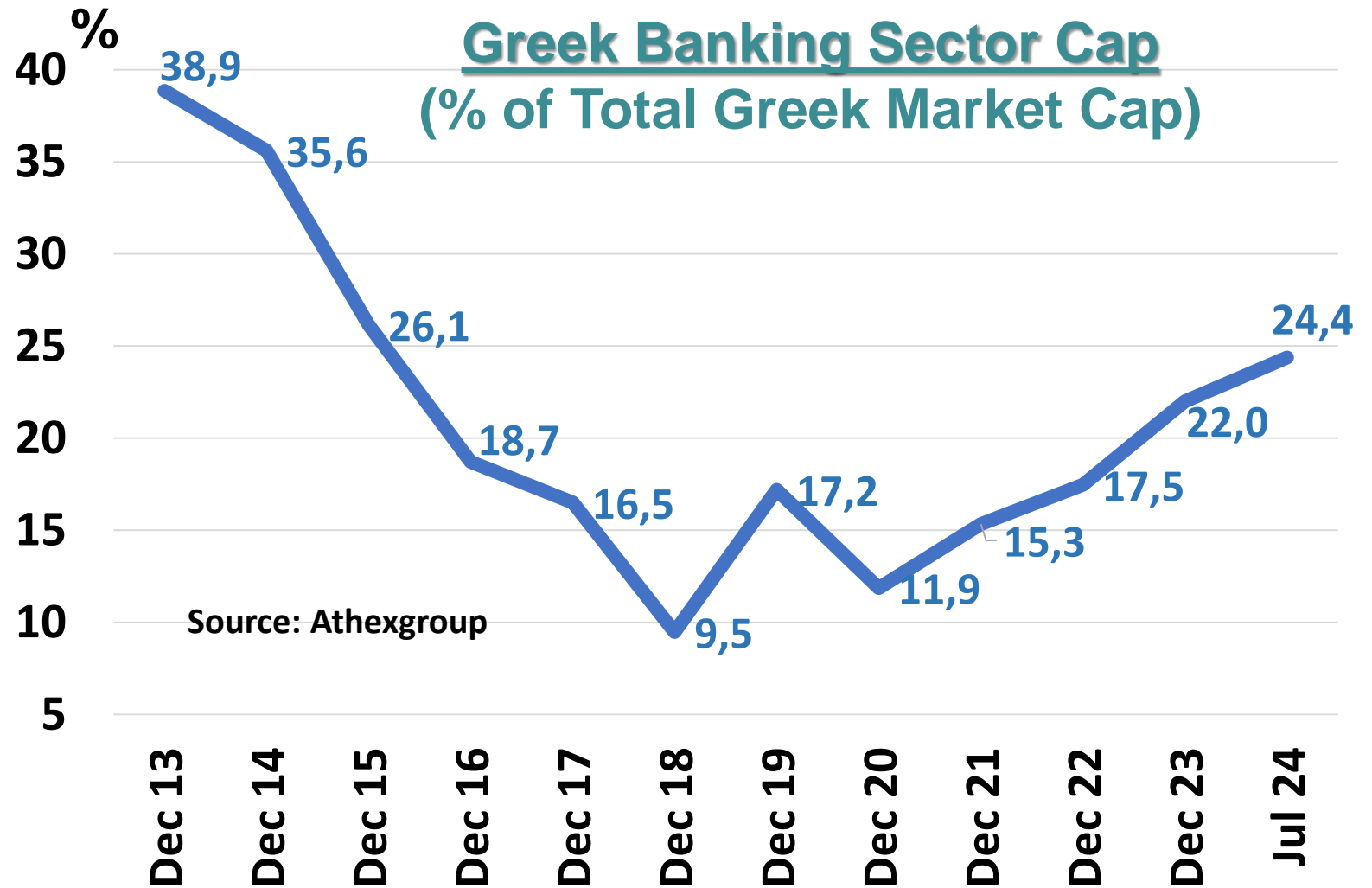
Europe: Banking Sector Assets % GDP (end-2023)

Source: ECB

I. Στην Ελλάδα, οι τράπεζες είναι πολύ μεγάλες από πλευράς κεφαλαιοποίησης

- Σήμερα οι τράπεζες αντιπροσωπεύουν το 25% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του ελληνικού χρηματιστηρίου.
- Σε σχέση με άλλες τράπεζες διεθνώς, οι ελληνικές τράπεζες είναι μικρές, αλλά έχουν μεγάλη βαρύτητα στην εγχώρια οικονομία.

Ελληνικές Τράπεζες: Το παρελθόν, το παρόν & το μέλλον

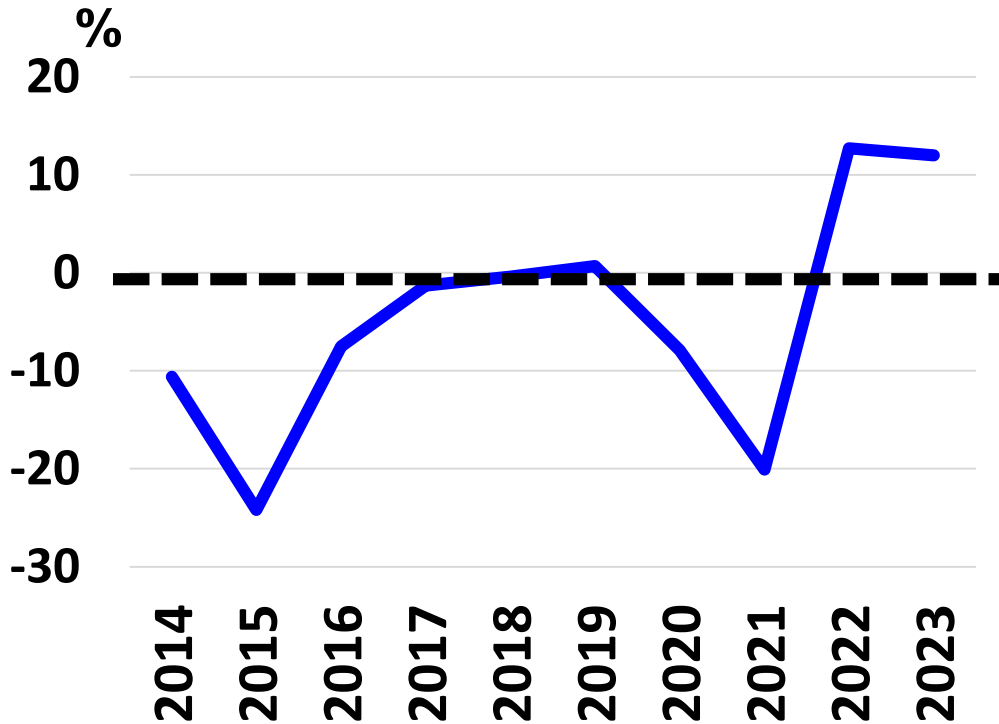
I. Το μέγεθος του τραπεζικού τομέα

II. Το παρόν σε αντιδιαστολή με το πρόσφατο παρελθόν

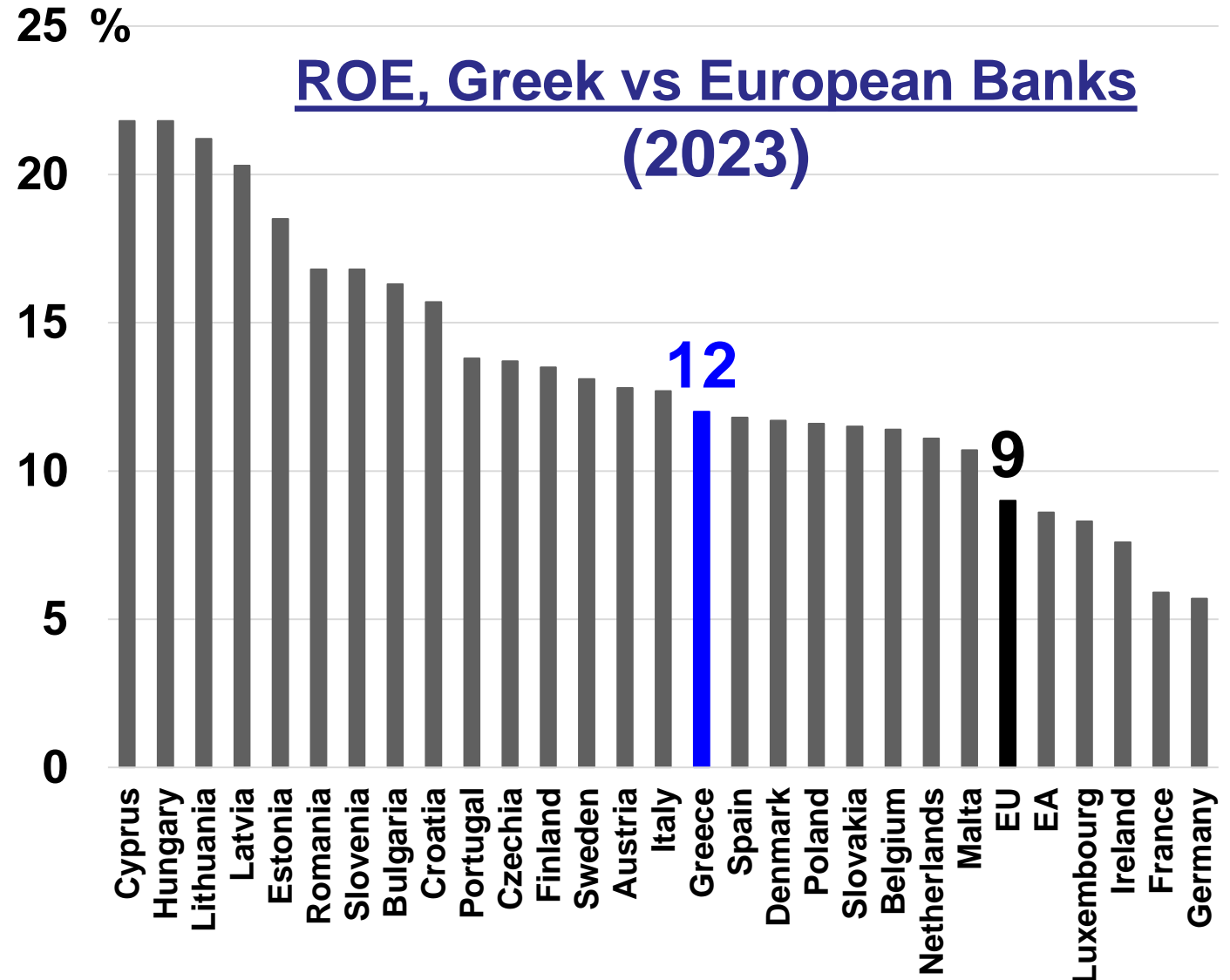
III. Μελλοντικές προκλήσεις

II. Ο τραπεζικός τομέας υπέστη σημαντική συρρίκνωση & αναδιάρθρωση αλλά ανέκαμψε

ROE, Greek Banks

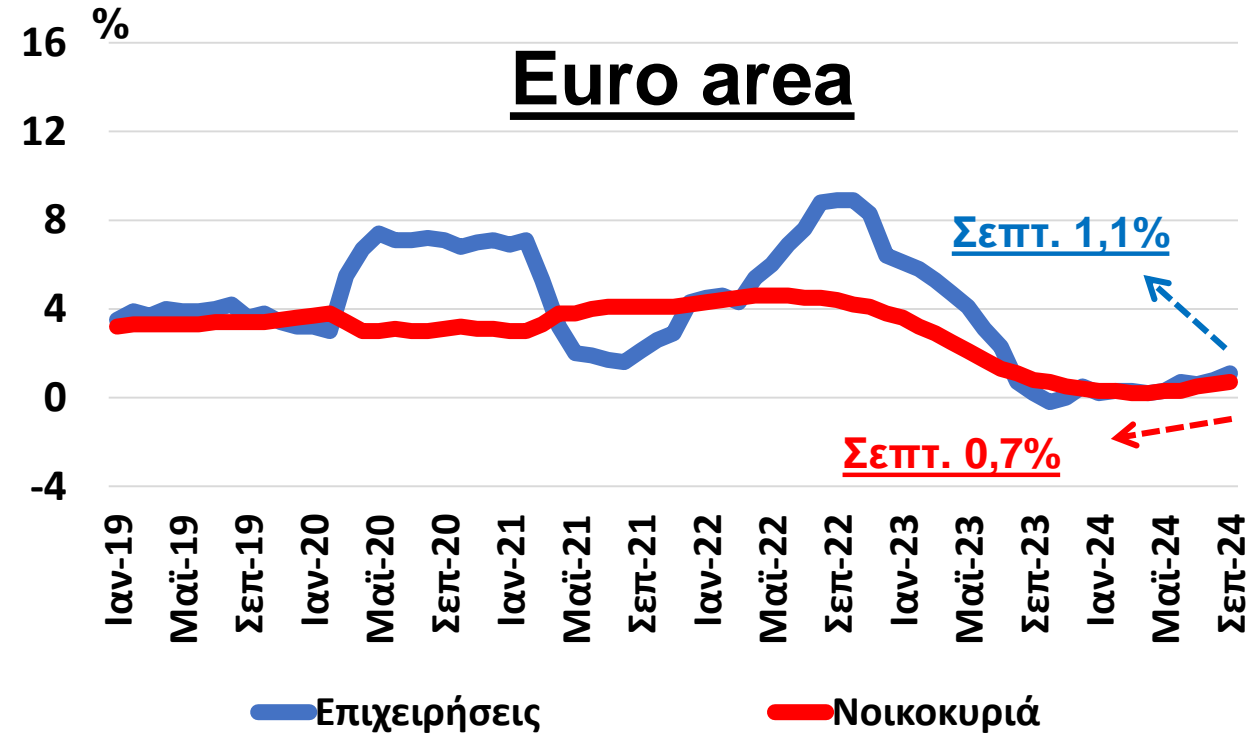
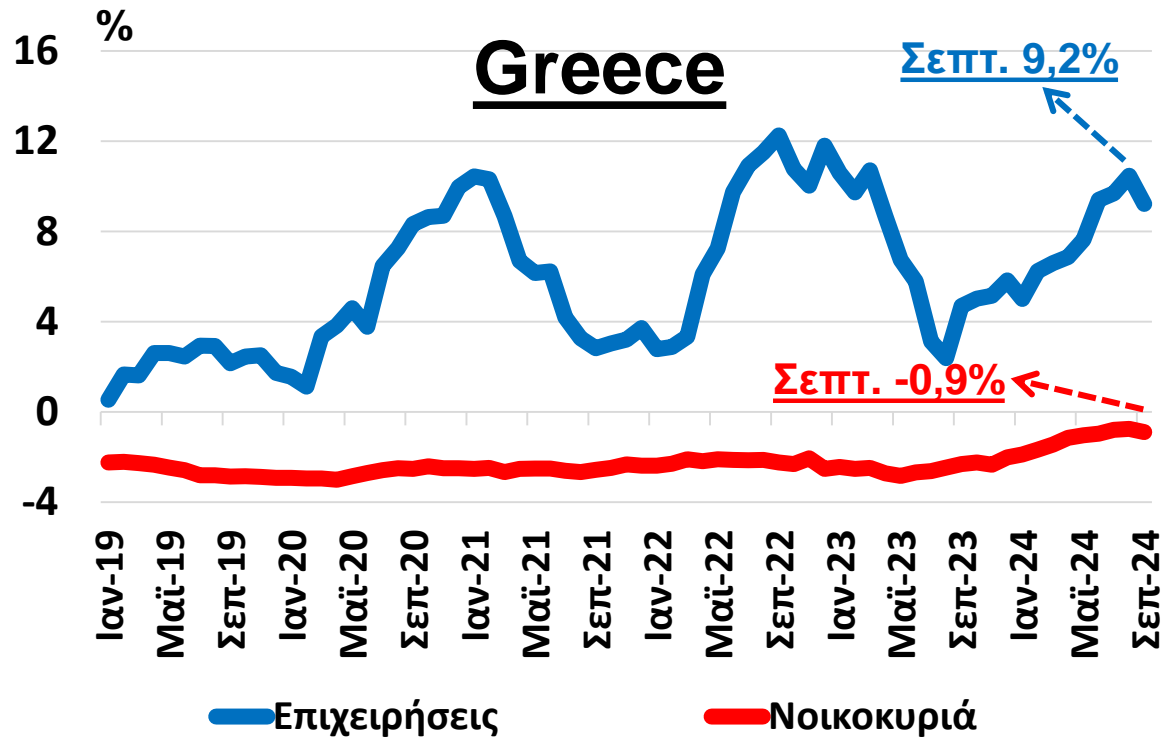
ROE, Greek vs European Banks (2023)

Source: ECB, Eurostat

II. Ο δανεισμός προς τις επιχειρήσεις έχει επιστρέψει σε φυσιολογικά επίπεδα στην Ελλάδα

Bank lending to the private sector (%yoy)

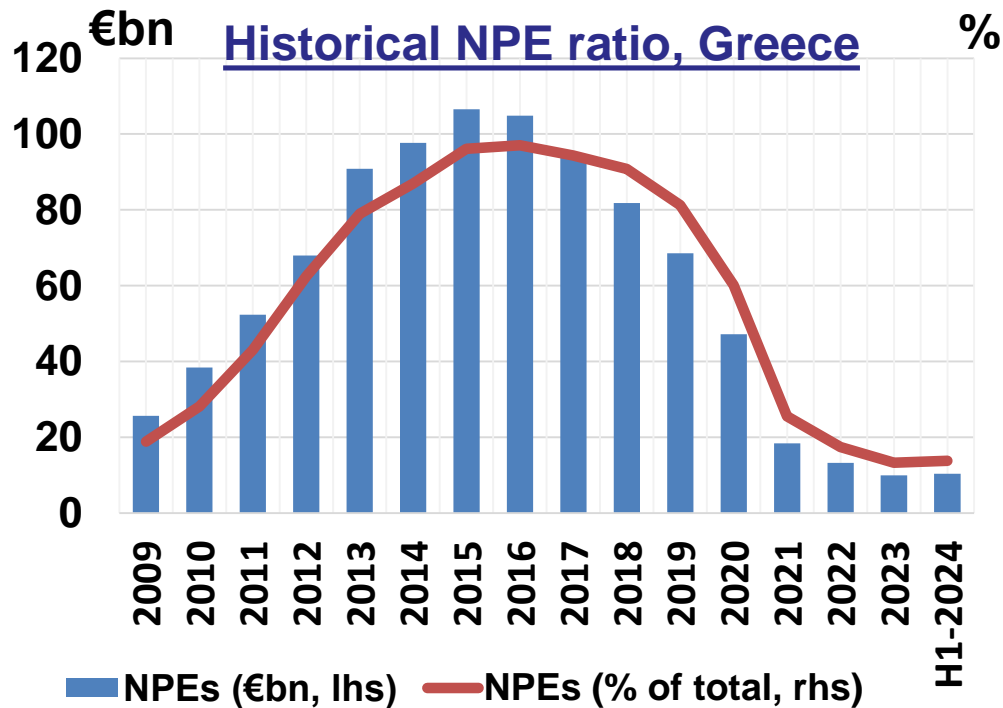

Source: Bank of Greece, ECB

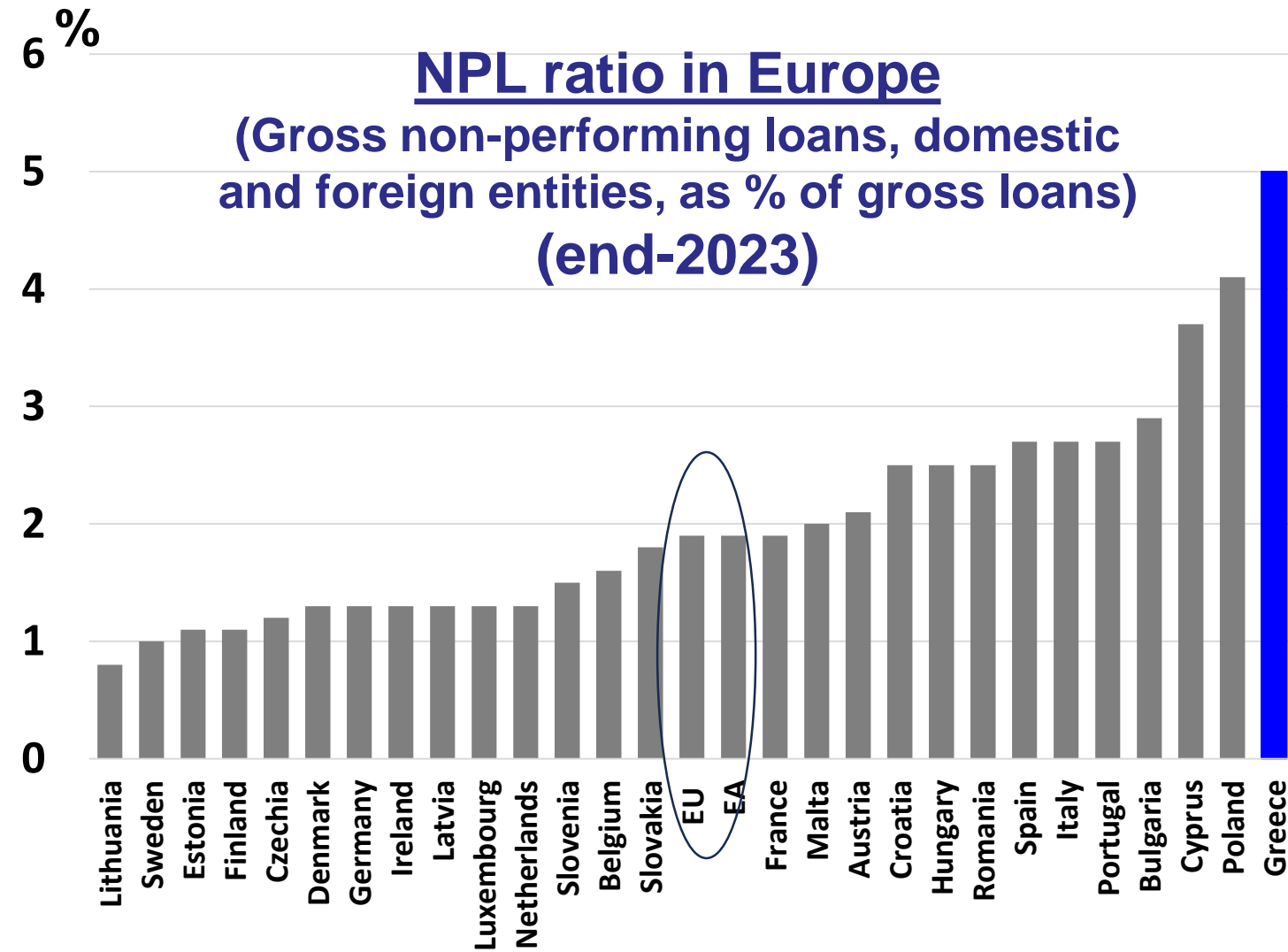
- ❑ Θετικός ο ρυθμός καθαρής αύξησης του δανεισμού προς τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα από το 2019, και μεγαλύτερος του ευρωπαϊκού από το 2022.
- ❑ Τελευταία, και ο δανεισμός προς τα νοικοκυριά ανακάμπτει (κυρίως τα καταναλωτικά), με τα νέα δάνεια να πλησιάζουν τις αποπληρωμές των προηγούμενων δανείων.

II. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια έχουν μειωθεί με περαιτέρω περιθώριο για μείωση

- Οι τιτλοποιήσεις στο πρόγραμμα «Ηρακλής» με την κρατική εγγύηση στους τίτλους υψηλής εξασφάλισης συνέβαλαν στην πτώση των εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (NPEs).
- Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) στο 5,0% έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου 1,9% (Τέλος-2023, Πηγή: ECB/Eurostat).

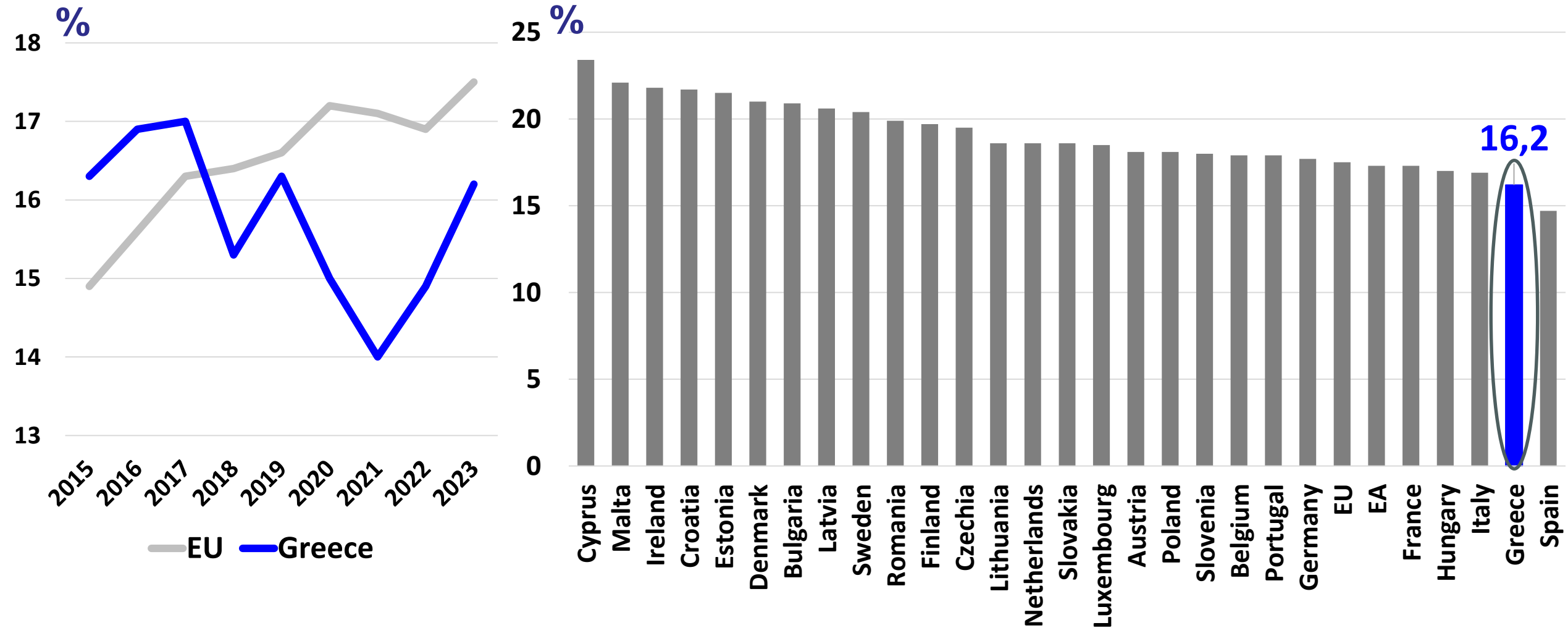
Source: Bank of Greece

Source: ECB, Eurostat

II. Ο δείκτης κεφαλαίου Tier-1 στην Ελλάδα κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ

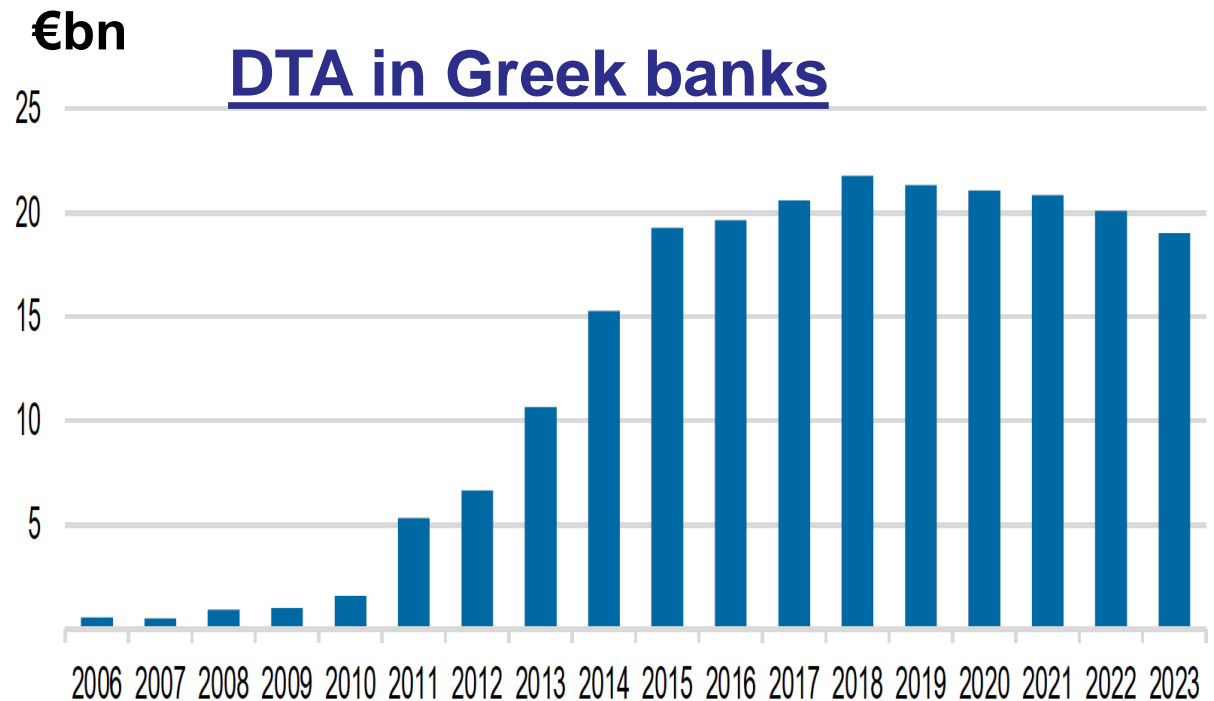
% of risk-weighted assets

Source: Eurostat

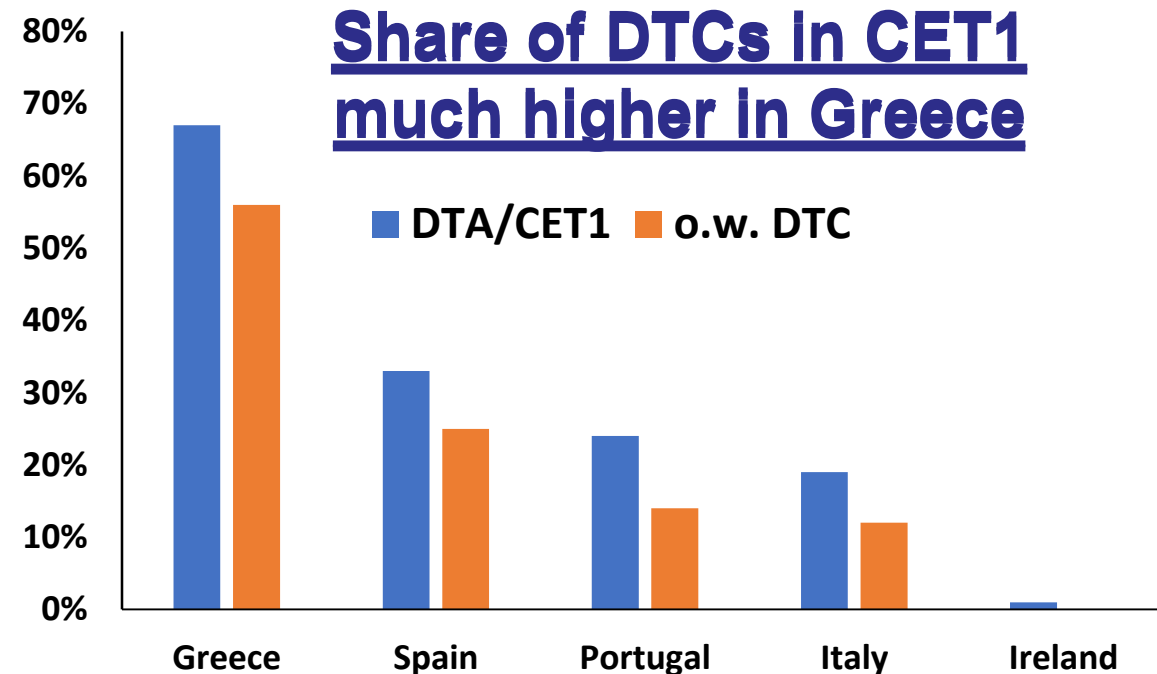
II. Στο μικροσκόπιο των εποπτικών αρχών: DTA & DTC

- Η κρίση έφερε περίπου €100 δισ. DTA & DTC στη Νότια Ευρώπη, εκ των οποίων το ~20% στις ελληνικές τράπεζες.
- Το DTA ή το DTC δεν συνιστά πηγή ανησυχίας για τους επενδυτές, επειδή οι τράπεζες είναι υγιείς οργανισμοί, με την κερδοφορία να συμβάλλει στη δημιουργία κεφαλαίου, επομένως αναμένεται το DTC να μειωθεί γρήγορα ως ποσοστό του CET1.
- Το DTC επινοήθηκε από τις νότιες χώρες το 2012-2014 για την προστασία του εποπτικού κεφαλαίου από τους νέους κανόνες της Βασιλείας III, οι οποίοι περιόριζαν το DTA μόνο έως το 10% του CET1.
- Η Ελλάδα υιοθέτησε αρχικά νομοθεσία σύμφωνα με το παράδειγμα της Ισπανίας, αλλά στη συνέχεια ακολούθησε το παράδειγμα της Πορτογαλίας, με το κράτος να αποκτά τραπεζικές μετοχές έναντι μετρητών.

II. Στο μικροσκόπιο των εποπτικών αρχών: DTA & DTC

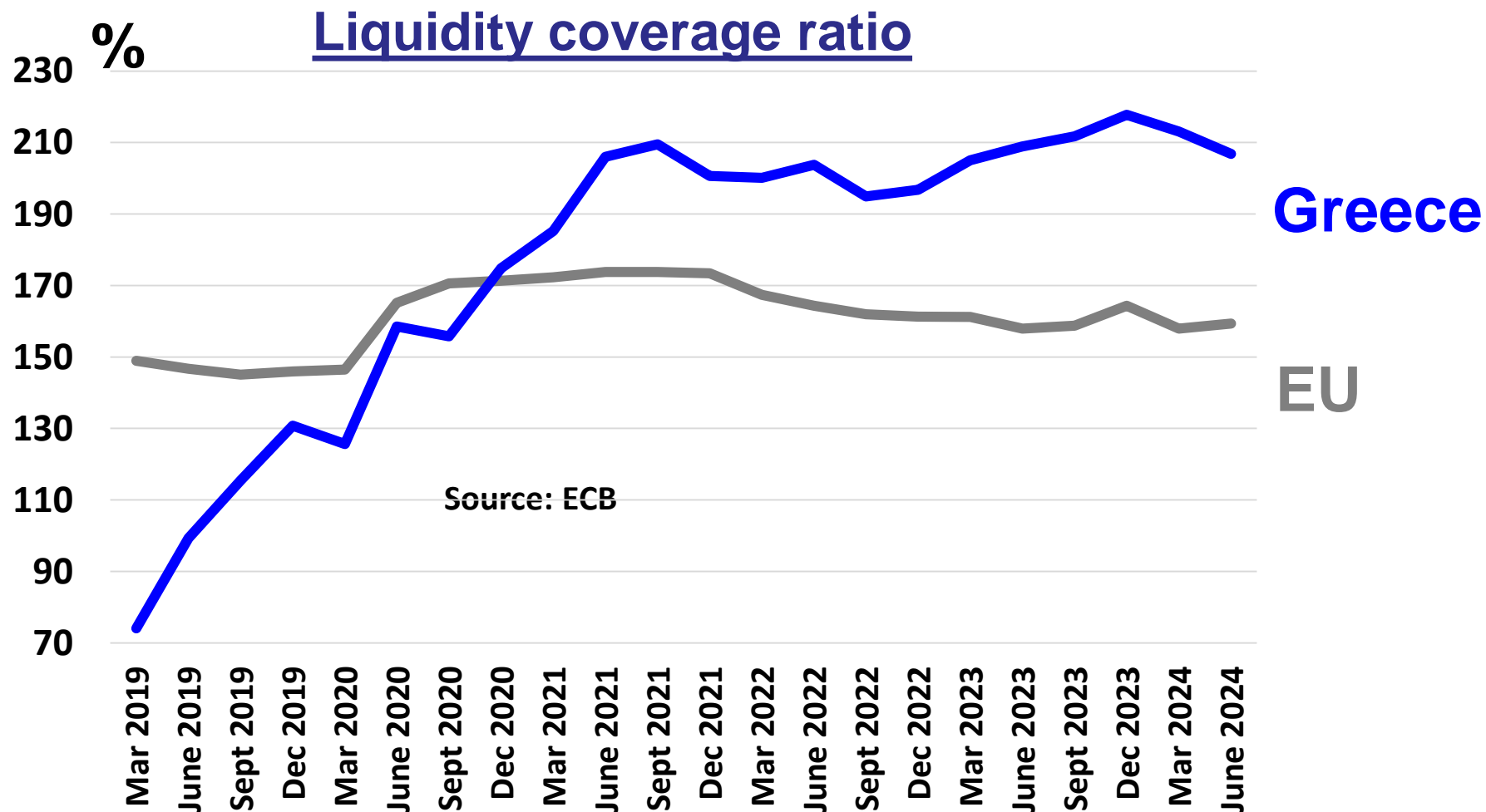
- Οι ρυθμιστικές αρχές φαίνεται να ανησυχούν για το DTC που ενισχύει τη διασύνδεση κράτους-τραπεζών (sovereign-bank nexus), δημιουργώντας συστημικό κίνδυνο.
- Το DTC ήταν πηγή ανησυχίας για τους δυνητικούς επενδυτές για ενδεχόμενη σημαντική απίσχναση (dilution) των υφιστάμενων μετόχων την εποχή της έναρξης των τιτλοποιήσεων των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το «Hive-down» που έκανε η Eurobank, παράδειγμα που ακολούθησαν η Alpha και η Πειραιώς, απέτρεψε το dilution υπέρ του Δημοσίου.
- Τον Ιούνιο του 2024 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις ανέρχονταν σε €12,5 δισ. ή το 41% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 44% τον Δεκ. του 2023) και το 50% των συνολικών κεφαλαίων κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET1 Capital) (από 53% τον Δεκ. του 2023).
- Οι τράπεζες σχεδιάζουν την επιτάχυνση της απόσβεσης των υπολοίπων του DTC ώστε η απόσβεση να συντελεστεί έως το 2032-34 αντί της αρχικής πρόβλεψης για το 2041, αφαιρώντας το DTC οικειοθελώς από το εποπτικό τους κεφάλαιο. Οι οίκοι αξιολόγησης έχουν υποδειχτεί τα σχέδια αυτά με θετικά σχόλια.

Source: Company data, JP Morgan

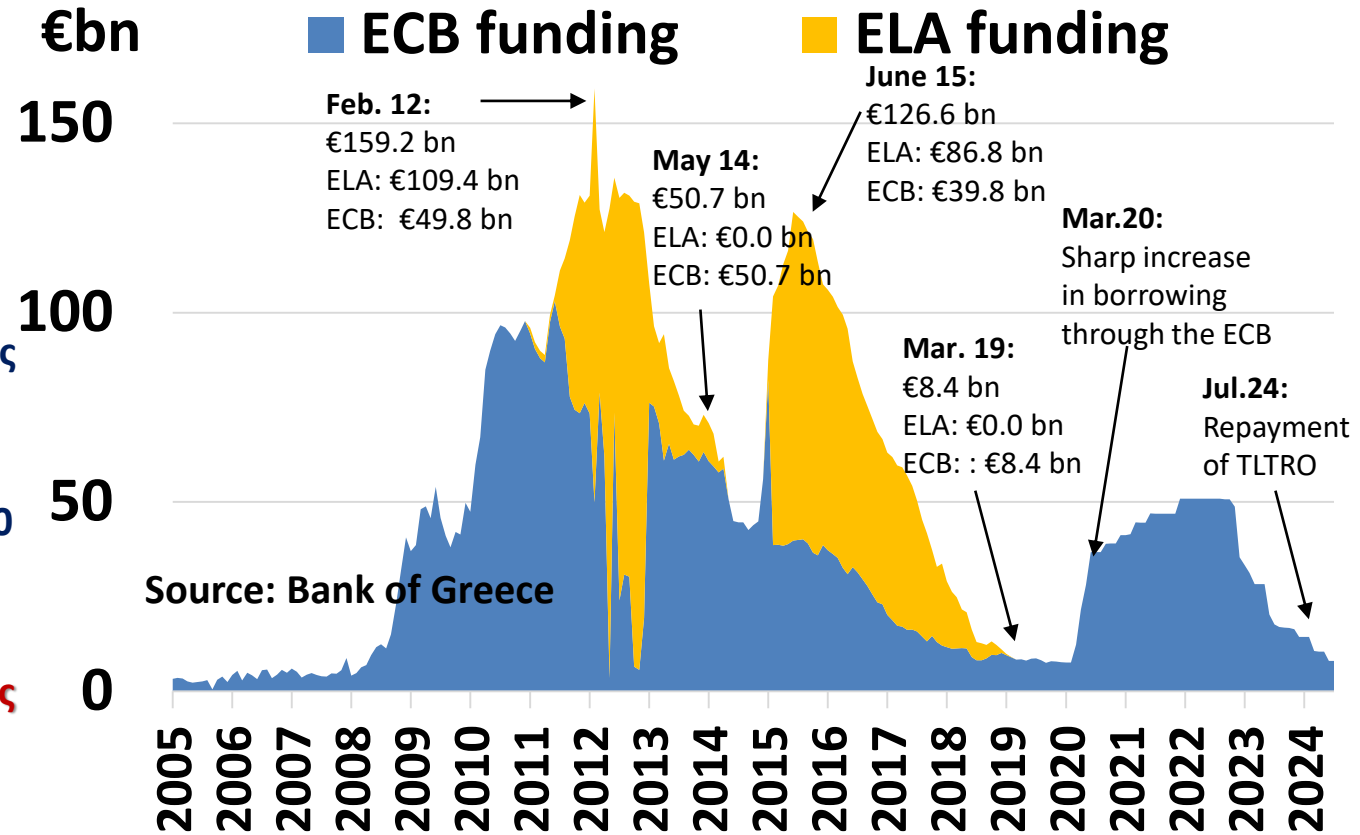
II. Άφθονη ρευστότητα

- Οι συνθήκες ρευστότητας έχουν βελτιωθεί ακόμη και μετά την αποπληρωμή του TLTRO III

II. Κατά τη διάρκεια της ελληνικής κρίσης, μεγάλη εξάρτηση από την ΕΚΤ

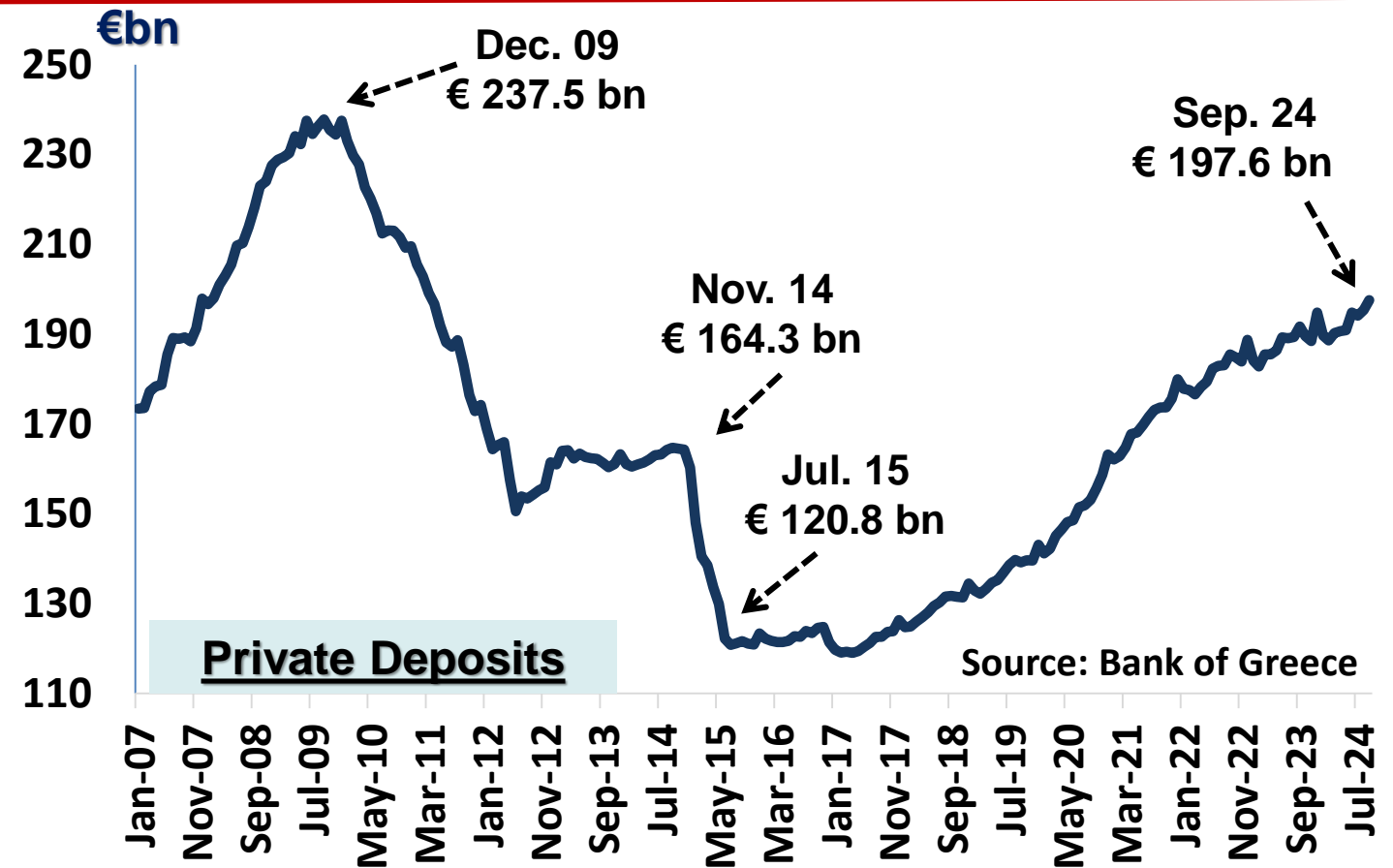
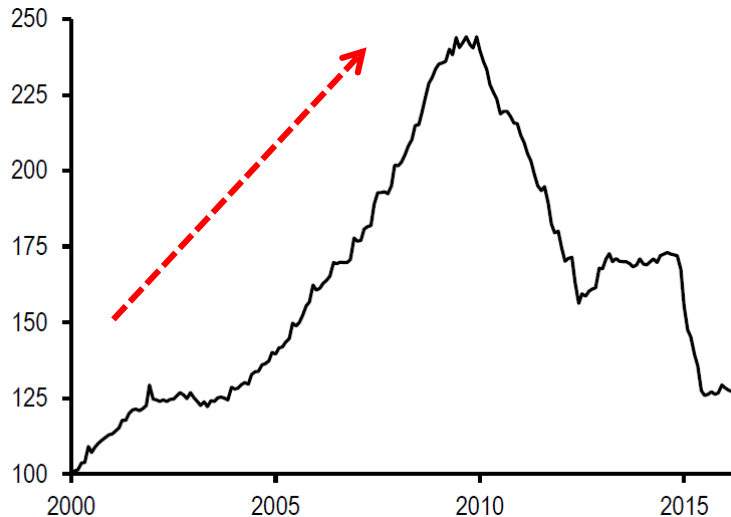
- Πριν από την ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση ήταν μικρή η χρήση της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ. Μεγαλύτερη ήταν η χρηματοδότηση των γερμανικών τραπεζών.
- Κατά τη διάρκεια της ελληνικής χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009), η διατραπεζική αγορά στέρεψε και ο δανεισμός από την ΕΚΤ ανήλθε στα € 55 δις.
- Στη συνέχεια κατά τη διάρκεια της ελληνικής κρίσης ο δανεισμός αυξήθηκε πάνω από €100 δις.
- Οι **δύο λόφοι (humps)** του δανεισμού φανερώνουν τις **δυο διαφορετικές φάσεις της ελληνικής κρίσης**, **1^η οικονομική** (2010-14) & **2^η πολιτική** (2015-19)
- Έκτακτη ενίσχυση σε ρευστότητα (ELA) από τον Ιούλιο 2011:
 - κορυφώνεται τον Νοέμβριο 2011
 - μηδέν τον Μάιο 2014.
 - αυξάνεται ξανά σε €86.8 δις. τον Ιούνιο 2015.
 - μηδέν τον Μάρτιο 2019.

- Έκτακτη ενίσχυση σε ρευστότητα (ELA) πιο ακριβή χρηματοδότηση από τον άμεσο δανεισμό από την ΕΚΤ (1,5%), με εξασφαλίσεις χειρότερης ποιότητας.
- Ο **τρίτος λόφος (hump) δεν σχετίζεται με την κρίση**. Από τον Μάρτιο 2020, οι τράπεζες δανείζονταν από την ΕΚΤ όχι λόγω ανάγκης αλλά λόγω κέρδους.

II. Η διαχρονική πορεία των ιδιωτικών καταθέσεων από το 2000

- Οι καταθέσεις αυξήθηκαν 2,5 φορές από το 2000 έως τον Δεκέμβριο του 2009.

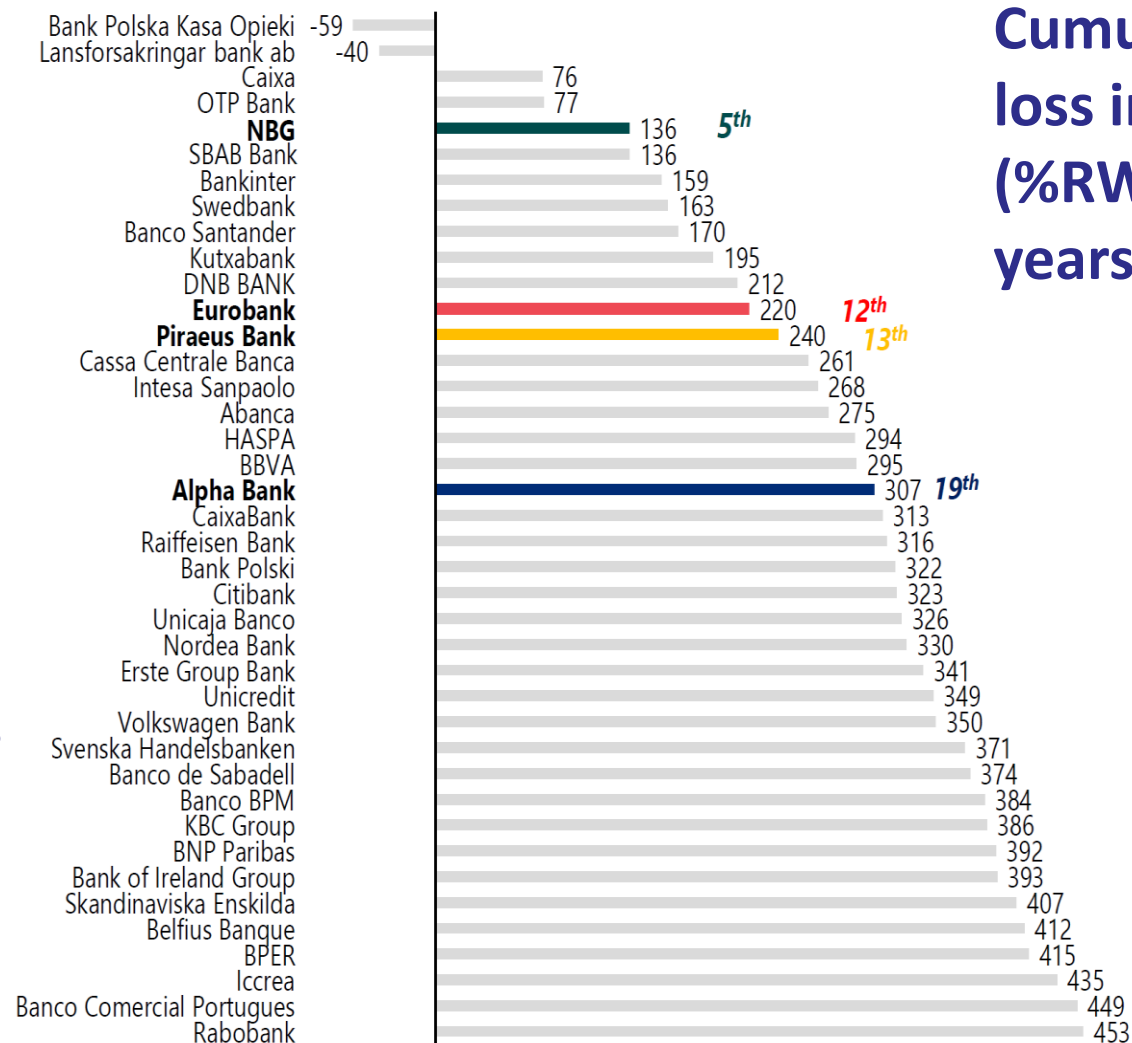

- Η μείωση των καταθέσεων από τον Ιανουάριο 2010 έως το 2017 σε δύο φάσεις:
 - 1) Από 1/2010 έως 5/2012.
 - 2) Από 11/2014 έως 7/2015, πιο απότομα (€43 δισ.), οδηγώντας σε επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και πληρωμών (capital controls) στις 28/6/2015.
- Σταθερή αύξηση των καταθέσεων από το 2018.

II. Εξαιρετικά αποτελέσματα στα Stress Tests του 2023, βελτιωμένη εποπτική αξιολόγηση (βαθμολογία SREP)

- Οι ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (Stress tests) κάλυψαν την περίοδο 31/12/2022 - 31/12/2025. Τα αποτελέσματα στο αρνητικό σενάριο έδειξε ότι οι ελληνικές συστημικές τράπεζες είναι ισχυρές, **με κατάταξη από την 5^η έως τη 19^η θέση** μεταξύ των ευρωπαϊκών συστημικών τραπεζών.
- Μετά την πτώση των NPEs σε μονοψήφια ποσοστά, η συνολική αξιολόγηση των ελληνικών συστημικών τραπεζών από τον SSM βελτιώθηκε **από την κατηγορία 4 (χειρότερη) στην κατηγορία 3**. Οι περισσότερες συστημικές τράπεζες ανήκουν στις κατηγορίες 2 και 3.
 - Η αξιολόγηση βασίζεται σε (1) πιστωτικό κίνδυνο, (2) κεφαλαιακή επάρκεια, (3) επιχειρηματικό μοντέλο, (4) εσωτερική διακυβέρνηση και διαχείριση κινδύνου.
- Στην εταιρική διακυβέρνηση οι τράπεζες είναι πρωτοπόροι στην Ελλάδα. Ο νόμος του 2020 για τη διακυβέρνηση των εισηγμένων εταιρειών ακολούθησε τη συνταγή των τραπεζών για την εσωτερική διακυβέρνηση.

The top 40 banks with the smallest loss in the adverse scenario

Cumulative loss in CET1 (%RWAs) in 3 years

Source: EBA

Median: 407 bps

Ελληνικές Τράπεζες: Το παρελθόν, το παρόν & το μέλλον

I. Το μέγεθος του τραπεζικού τομέα

II. Το παρόν σε αντιδιαστολή με το πρόσφατο παρελθόν

III. Μελλοντικές προκλήσεις

III. Μελλοντικές προκλήσεις

□ Βραχυπρόθεσμα:

- Θα παραμείνει η κερδοφορία υψηλή σε ένα περιβάλλον μειούμενων επιτοκίων από την ΕΚΤ;
- Θα πιέσει και η Βασιλεία IV τις ελληνικές τράπεζες όσο τις έχει πιέσει η Ελάχιστη Απαίτηση Ιδίων Κεφαλαίων και Επιλέξιμων Υποχρεώσεων (MREL);

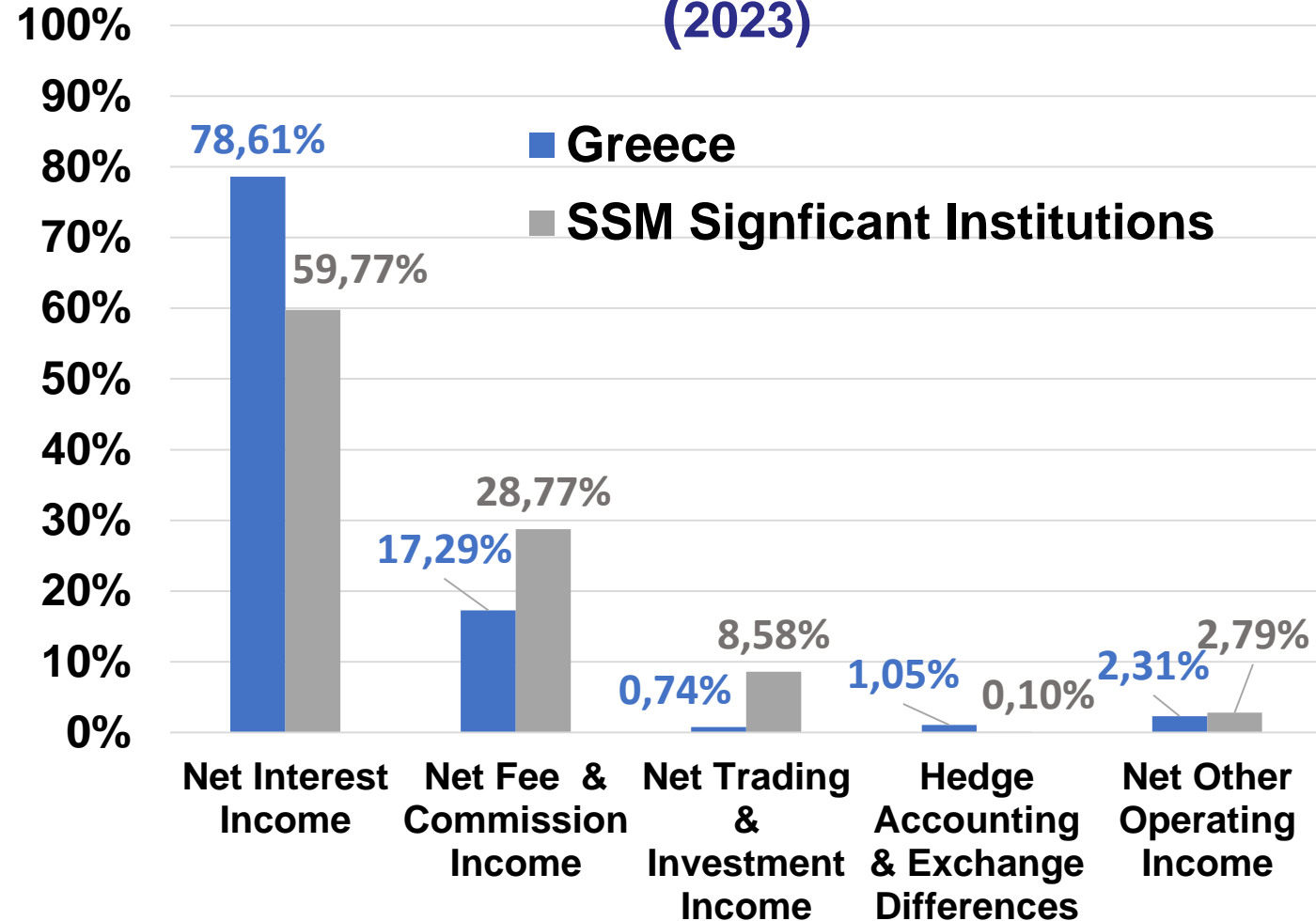
□ Μακροπρόθεσμα:

- Είναι οι τράπεζες επαρκώς προετοιμασμένες για την αναπτυσσόμενη ψηφιακή οικονομία; Μπορούν να ανταποκριθούν στις εξελισσόμενες ανάγκες των πελατών τους; Ανταποκρίνονται στην πρόκληση των Fin-Techs και των Big-Techs;
- Θα επεκταθούν οι ελληνικές τράπεζες στο εξωτερικό όπως είχαν κάνει πριν από 30 χρόνια;
- Τράπεζες και ESG: Εξυπηρετούν οι τράπεζες τις ανάγκες της κοινωνίας;

III. Βραχυπρόθεσμη πρόκληση: Βιωσιμότητα των κερδών

- ❑ Τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα θα βρίσκονται υπό πίεση καθώς η ΕΚΤ μειώνει το επιτόκιο παρέμβασης. Αυτή η πίεση αφορά όλες τις ευρωπαϊκές τράπεζες, ωστόσο οι ελληνικές τράπεζες εξαρτώνται πολύ περισσότερο από τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα σε σχέση με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές.
- ❑ Οι ελληνικές τράπεζες πρέπει να αυξήσουν τα κέρδη από προμήθειες χωρίς να ζημιώσουν τον μικροκαταθέτη.
- ❑ Σε μια αναπτυσσόμενη οικονομία, η πιστωτική επέκταση είναι πιθανό να αυξηθεί και να καλύψει την αναμενόμενη απώλεια από καθαρά επιτοκιακά έσοδα ανά δάνειο.
- ❑ Οι τράπεζες έχουν ήδη ακολουθήσει στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου επιτοκίου από το 2023.

Components of Operating Income (2023)

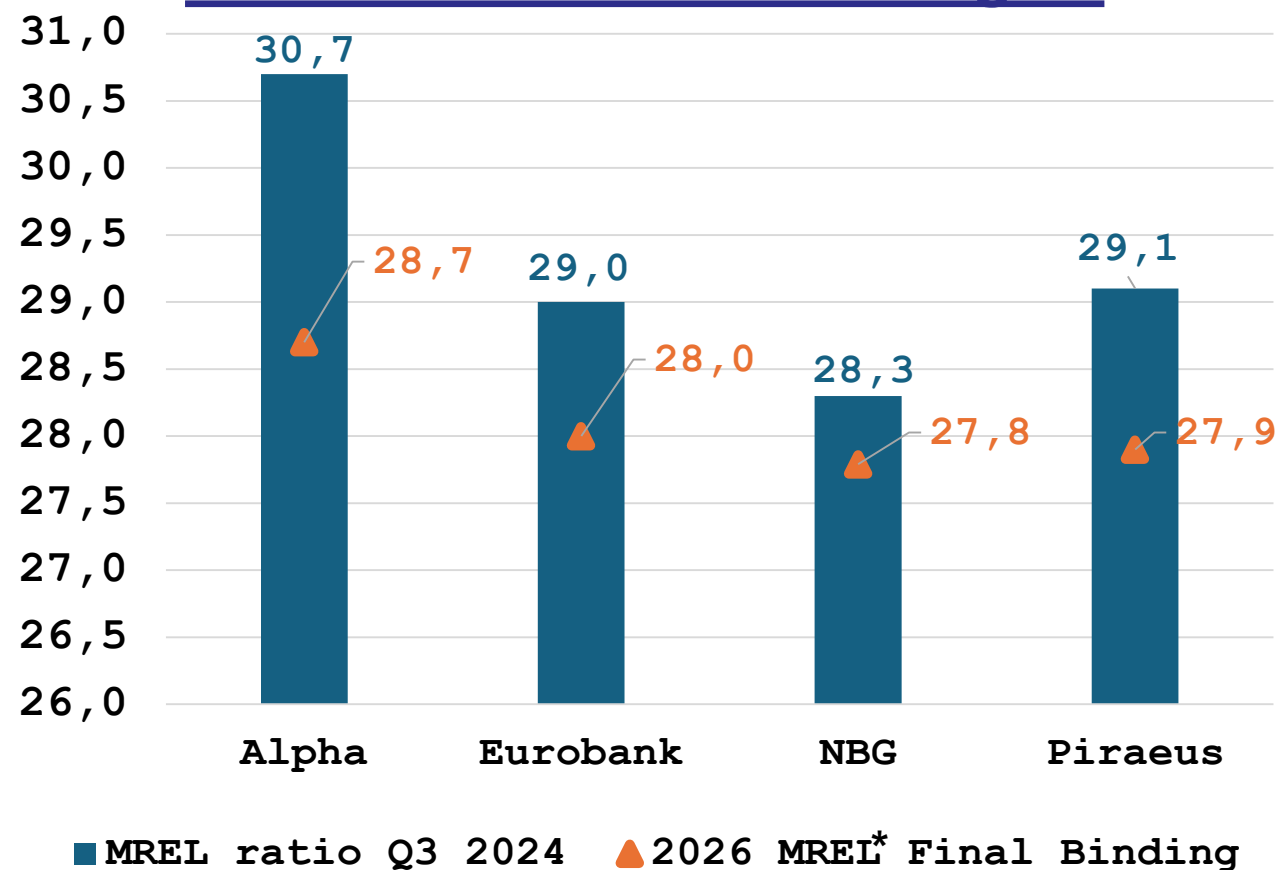

Source: ECB Supervisory Banking Statistics

III. Βασιλεία IV σύντομα σε ισχύ, αλλά με οριακές επιπτώσεις

- Η επίδραση της Βασιλείας IV στο ελάχιστο εποπτικό κεφάλαιο είναι μικρή επειδή οι ελληνικές τράπεζες ακολουθούν την τυποποιημένη προσέγγιση στον υπολογισμό των συντελεστών στάθμισης κινδύνου.
- Το 2025, η επίπτωση στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας αναμένεται να είναι της τάξης των 30-60 μ.β., σε αντίθεση με ορισμένες μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες, όπου η επίπτωση αναμένεται να είναι σημαντικότερη (100-200μ.β.).
- Από την άλλη πλευρά, οι απαιτήσεις για το MREL είναι αυστηρές: Ανάγκασαν τις τράπεζες να εκδώσουν μεγάλο όγκο ομολόγων, αυξάνοντας την ρευστότητα.

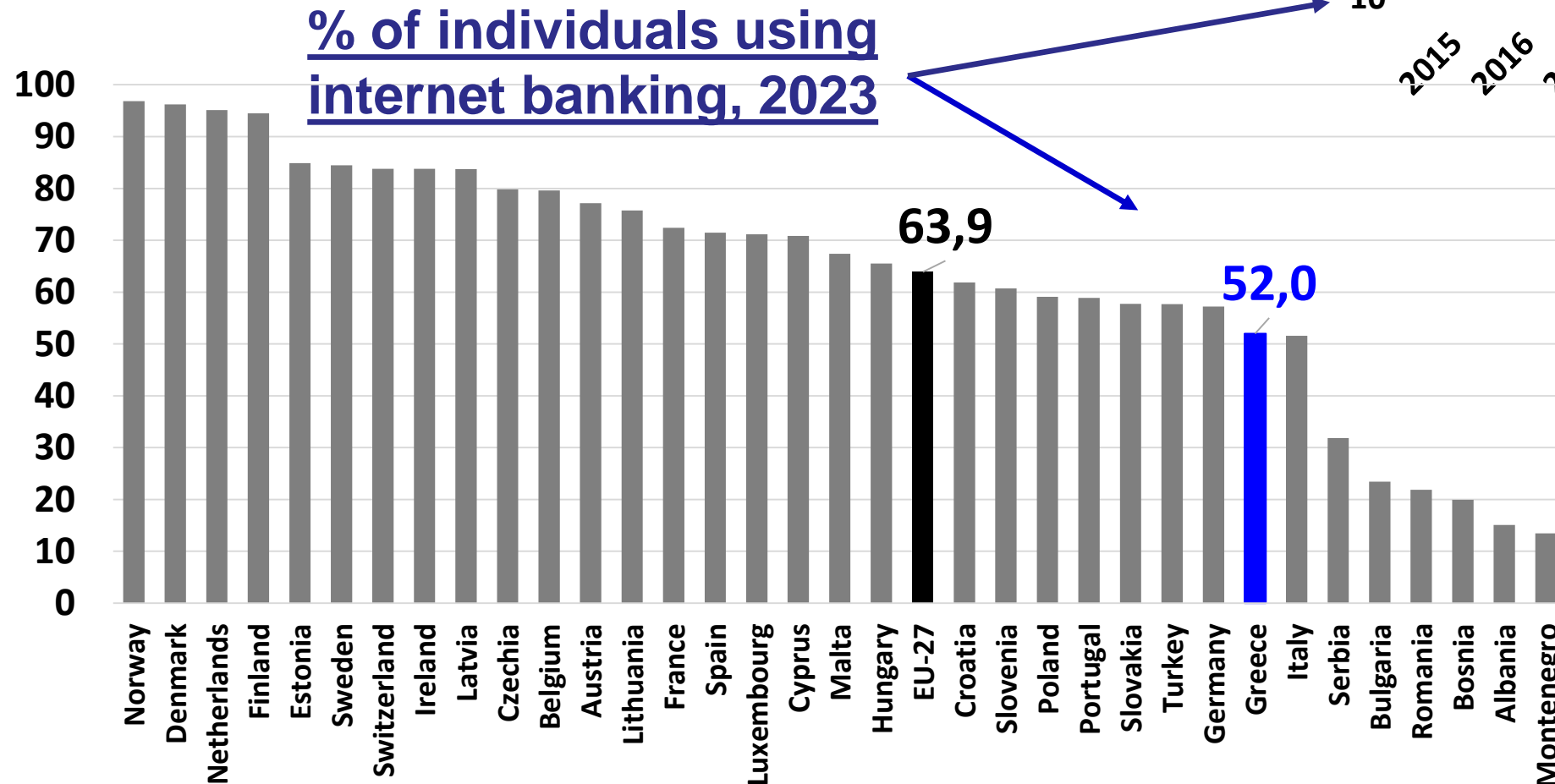
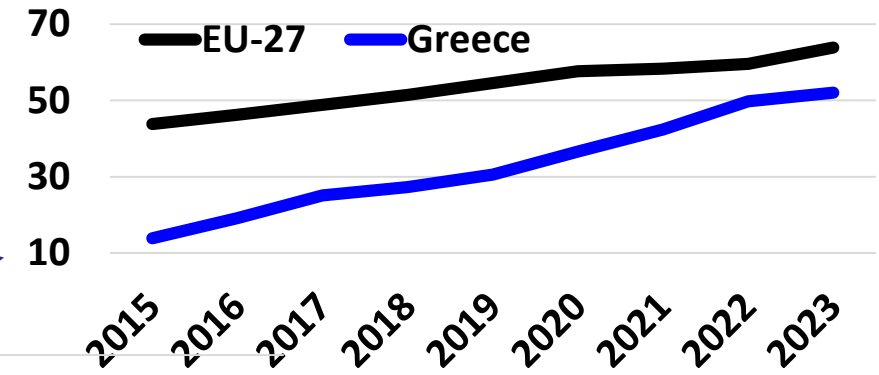
MREL ratio: Actual vs. Targets

*Ο δείκτης MREL για την NBG συμπεριλαμβάνει την πιο πρόσφατη έκδοση του πράσινου ομολόγου. Ο τρέχων στόχος για το MREL 2026 βρίσκεται υπό εποπτική καθοδική αναθεώρηση.

III. Η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στην ψηφιοποίηση

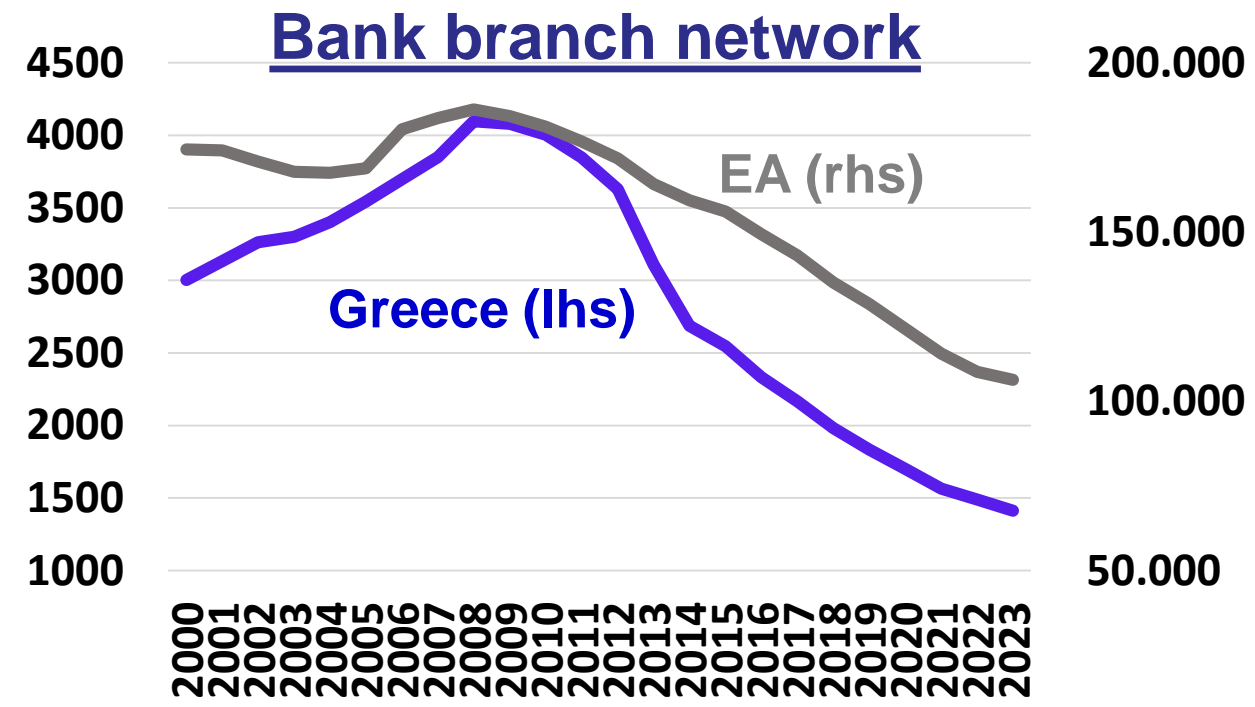
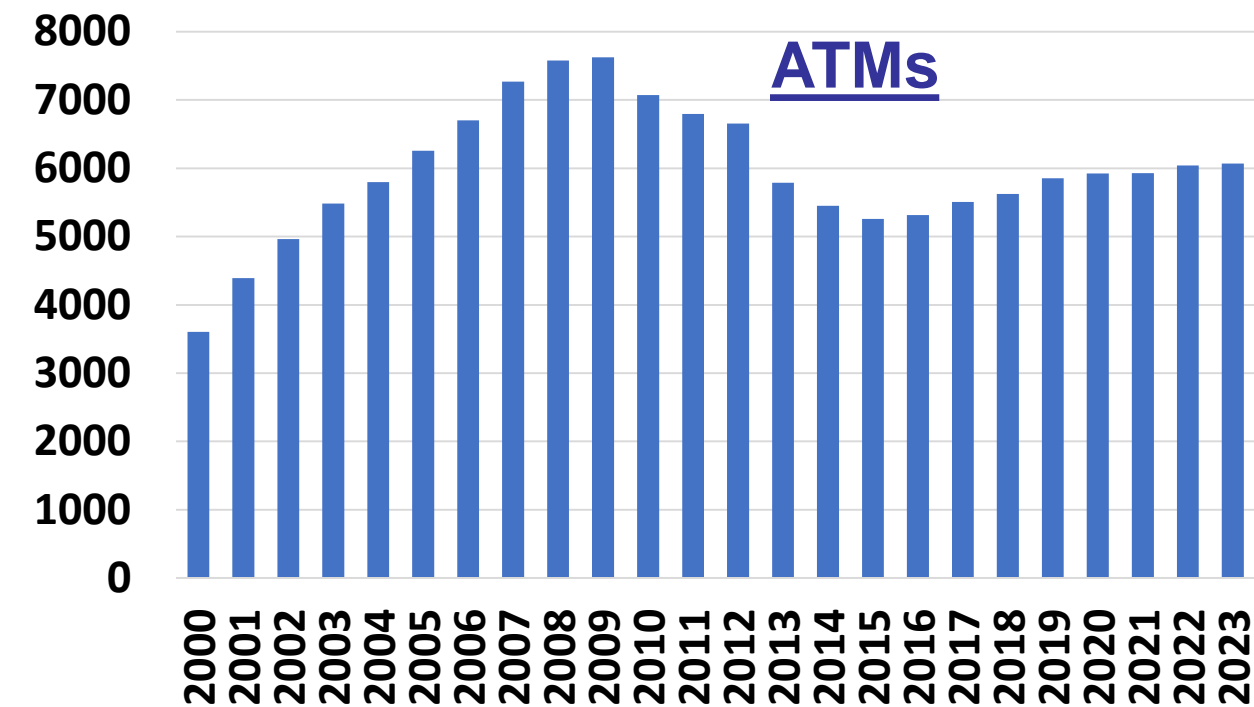
□ % των ατόμων που χρησιμοποιούν internet banking στην Ελλάδα αυξάνεται σταθερά από το 2015, αλλά ακόμα βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ.

- Οι ελληνικές τράπεζες είναι πρωτοπόρες, πραγματοποιώντας μεγάλες επενδύσεις στον τομέα της πληροφορικής
- Οι τράπεζες είναι οι κύριοι χρήστες της τεχνητής νοημοσύνης

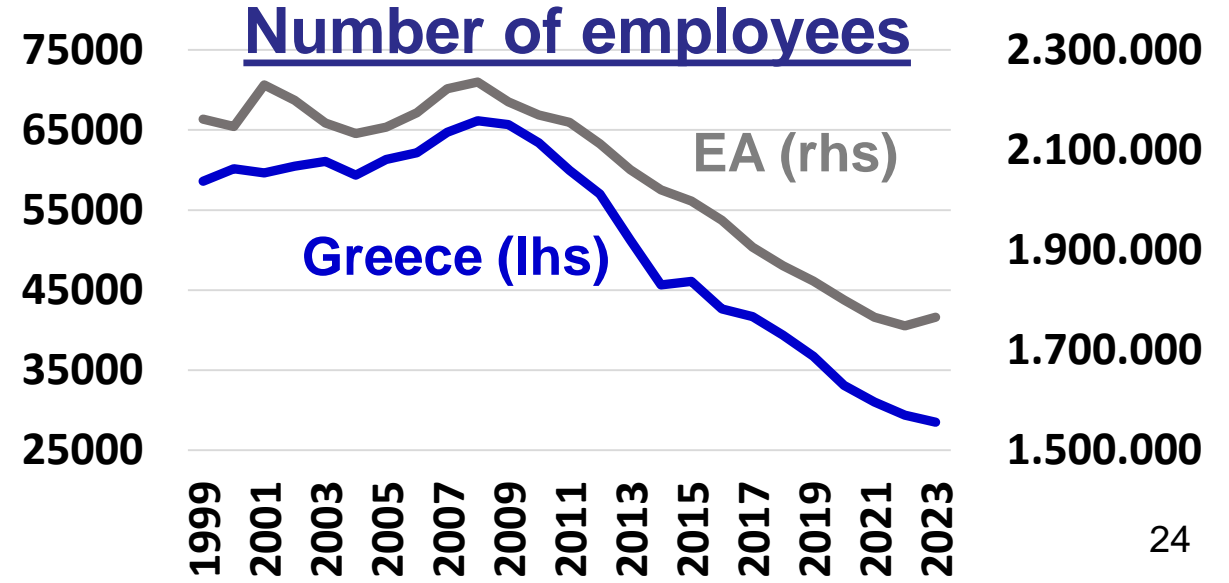
Source: Eurostat

III. Μακροπρόθεσμη πρόκληση: Η ψηφιοποίηση φέρνει τον μετασχηματισμό στον τραπεζικό τομέα

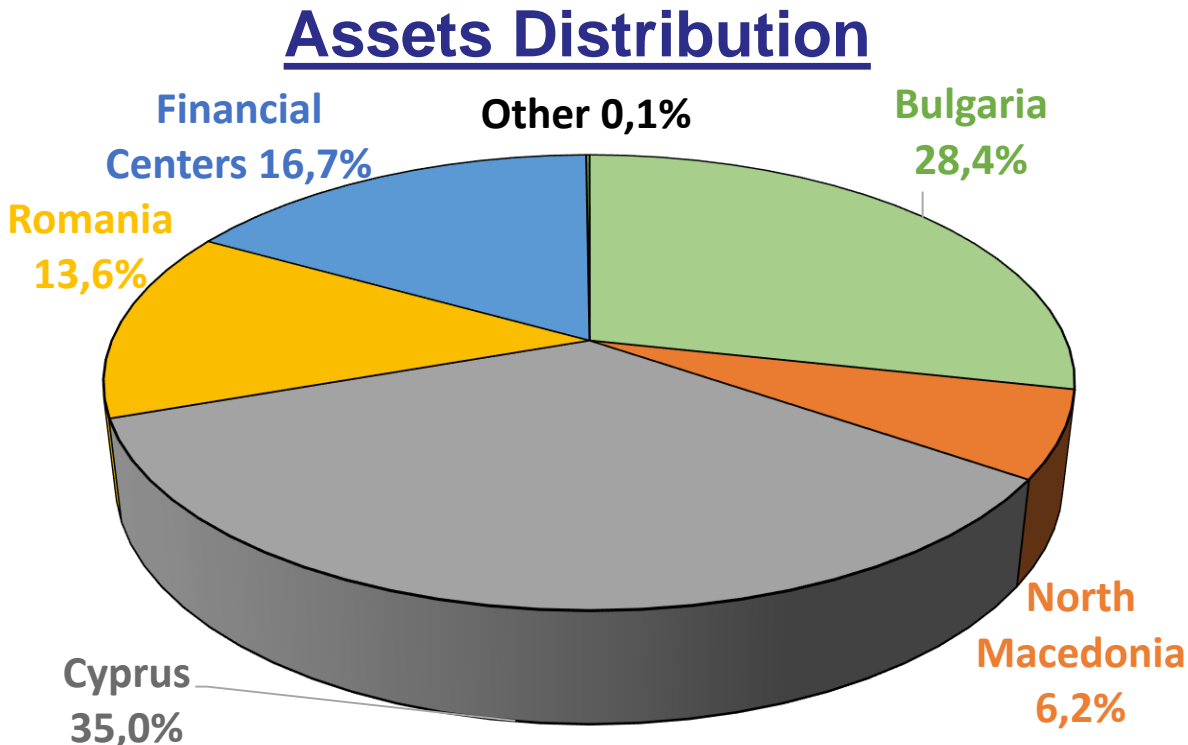
Source: ECB, SSI-Banking structural statistical indicators & HBA data for ATMs

- ❑ Η ψηφιοποίηση έχει ήδη αλλάξει τη σχέση τράπεζας – πελάτη: τα ATMs πολλαπλασιάζονται, ο αριθμός των καταστημάτων μειώνεται.
- ❑ Οι τράπεζες μειώνουν το πλήθος των γκισέ και αυξάνουν τους RMs.
- ❑ Χρησιμοποίηση AI για επαναλαμβανόμενες εργασίες.

III. Μακροπρόθεσμη πρόκληση: Επέκταση στο εξωτερικό

- ❑ Κατά τη διάρκεια της ελληνικής κρίσης, οι ελληνικές τράπεζες αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από το εξωτερικό.
- ❑ Σήμερα εξετάζουν τις στρατηγικές και τις μεθόδους επέκτασης, σταθμίζοντας τα κόστη και τα οφέλη.

Source: Bank of Greece, Financial Stability Review

Presence of Greek Banks Abroad, Dec 2023 (€, mn.)			
Country	Assets	Branches	Personnel
Bulgaria	9,910	223	3,792
N. Macedonia	2,150	59	941
Cyprus	12,205	23	965
Romania	4,737	131	1,982
SE. Europe	29,002	436	7,680
Germany	1,078	1	15
Luxemburg	4,215	3	125
UK	523	1	65
Financial Centers	5,816	5	205
Other countries	48	1	52
Total	34,886	442	7,937

- ❑ Οι διεθνείς δραστηριότητες (€ 34,9 δισ.) ανήλθαν στο 11,0% του συνολικού ενεργητικού (σε ενοποιημένη βάση) τον Δεκ. 2023.

III. Μακροπρόθεσμη πρόκληση: ESG

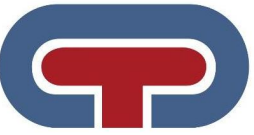
- ❑ Πρωτοπόροι στην Εταιρική Διακυβέρνηση, το «G» του ESG. Ο νόμος του 2020 για την εταιρική διακυβέρνηση των εισηγμένων εταιρειών ακολούθησε το παράδειγμα των τραπεζών.
- ❑ Πρωτοπόροι στο περιβάλλον, το «E» του ESG. Οι ελληνικές τράπεζες διευκολύνουν την πράσινη μετάβαση: Μέχρι στιγμής, περίπου το 40% των έργων RRF που συγχρηματοδοτούνται από τις ελληνικές τράπεζες είναι προσανατολισμένα στην πράσινη μετάβαση. Οι τράπεζες δημιούργησαν το ESG scoring για εταιρείες και την πλατφόρμα ESG.gr. Πιθανές μελλοντικές κεφαλαιακές απαιτήσεις για το ESG από την ΕΚΤ.
- ❑ Με το βλέμμα στραμμένο στην κοινωνία, το "S":
 - Από τους καλύτερους εργοδότες στην Ελλάδα και κοντά στην κοινωνία (Για περισσότερες πληροφορίες <https://www.youtube.com/watch?v=tL8TJcp3bJY>).
 - Η εμπιστοσύνη της κοινωνίας είναι ένα στοιχείο που πρέπει να έχουν οι τράπεζες για να μπορούν να ασκήσουν τη λειτουργία τους.
 - Οι ελληνικές τράπεζες έχουν διαθέσει ~ €400 εκατ. το 2019-2024 για να στηρίξουν το Ελληνικό Δημόσιο και τα νοικοκυριά μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης συλλογικά και ατομικά.

Παραδείγματα:

 - (1) Όλες οι τράπεζες πάγωσαν για δύο χρόνια από τον Απρίλιο του 2023 το επιτόκιο για 442.000 δανειακές συμβάσεις, που σημαίνει διαφυγόντα επιτοκιακά έσοδα €250 εκατ.
 - (2) Όλες οι τράπεζες συλλογικά μέσω της ΕΕΤ διέθεσαν: (α) €1,75 εκατ. για πυροπροστασία στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη για μίσθωση drones & ελικοπτέρων, (β) €0,75 εκατ. για αγορά περιπολικών της ΕΛΑΣ, (γ) €5 εκατ. για εγκατάσταση και συντήρηση της πλατφόρμας διαχείρισης ιδιωτικού του χρέους.
 - (3) Οι συστημικές τράπεζες συνεισέφεραν (α) € 50 εκατ. για την αποκατάσταση ζημιών στην περιφέρεια Θεσσαλίας, (β) €26,2 εκατ. στον πολιτισμό, (γ) €24,8 εκατ. για την παιδεία και την ενίσχυση όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων, (δ) €12,0 εκατ. μέσω του προγράμματος «ΓΕΦΥΡΑ III» για να επιδοτηθεί για ένα έτος το 50% από την αύξηση του επιτοκίου ειδικά για ευάλωτους δανειολήπτες, (ε) €7,6 εκατ. στη δημόσια υγεία, (στ) 7,3 εκατ. ευρώ για προστασία του περιβάλλοντος, (ζ) €3,3 εκατ. για τον αθλητισμό, (η) €1,3 εκατ. για το δημογραφικό, (ι) €0,5 εκατ. για τους σεισμοπαθείς στην Τουρκία.

Ελληνικές Τράπεζες:

Το παρελθόν, το παρόν & το μέλλον

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Γκίκας Χαρδούβελης
www.hardouvelis.gr